

۱۴۹۷۷۷۱

شماره ثبت ۱

آخرین ترفند

مؤلفان: سید علی محمد رفیعی - سید محمد مسبوق

سرشناسه:	رفیعی، سیدعلی محمد، ۱۳۳۰
عنوان و نام پدیدآور:	آخرین ترنند/مؤلف سیدعلی محمد رفیعی
مشخصات نشر:	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروی هوایی، مرکز انتشارات راهبردی نهاجا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۲۴۴ص
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۴۸۹-۱۴-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - علل - عملیات هوایی ایران - جنگ شیمیایی
موضوع:	Iran-Iraq war, 1980-1988-causes, Aerial operations Iranian, chemical warfare
شناسه افزوده:	ایران. ارتش. نیروی هوایی. مرکز انتشارات راهبردی، سیدمحمد مسبوق
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۴۶۵۵۰۹
رده بندی کنگره:	DSR۱۵۹۸ / ۷۳۰۳۵۱
رده بندی دیویی:	۵/۰۸۲

مؤلف: سرهنگ خلبان سیدعلی محمد رفیعی، سرپایان ستاد سیدمحمد مسبوق
ویراستار تخصصی: سرنپ^۲ خلبان دکترنیک‌بخش
ویراستار ادبی: علیرضا شریفی پور - امیرهوشنگ خادم‌دقیق
طراح جلد: علیرضا عشقی فکور - صفحه‌آرایی و امور رایانه: امیر قنبر فاضل شکوهی، علی سلیمی
مدیریت چاپ و نشر: امیرهوشنگ خادم‌دقیق، علیرضا سمواتی
امور پشتیبانی: خداداد حاتم‌کیا، سیدعباس رحیمی‌بیدک، حسین بخریمای
ناشر: انتشارات راهبردی نهاجا
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۶
شمارگان: ۲۵۰ - قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، خیابان پیروزی، ستاد نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران،
دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نهاجا، تلفن: ۳۳۳۳۱۰۰۹، کد پستی: ۱۷۶۵۳۴۲۴۳۱

دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نهاجا، تلفن: ۳۳۳۳۱۰۰۹، کد پستی: ۱۷۶۵۳۴۲۴۳۱

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

بنام خداوند بخشنده و مهربان

کتاب آخرین ترفند با همت دوستان و همکاران گرامی سرتیپ^۲ خلبان سید محمد مسبوق و سرهنگ خلبان سیدعلی محمد رفیعی که هر دو نفر از قهرمانان هشت سال دفاع مقدس میباشند به نگارش درآمده و باتوجه به منابعی که از آنها استفاده نموده، توانسته است گوشه‌ای، هرچند جزئی از جانبازی‌ها و فداکاری‌ها خلبانان، کارکنان فنی و سایر اعضاء نیروی هوایی الهی را برای ملت شریف ایران یادآوری نماید. به‌ویژه در شروع جنگ که دشمن تا این دندان مسلح با پشتیبانی همه‌جانبه ابرق و غرب به میهن عزیزمان حمله کرد و در بیشتر مناطق بلامانع پیش می‌رفت و به خیال تمام خرد، سه‌روزه به خوزستان و یک‌هفته‌ای در نظر داشت به تهران برسد، ولی با بمباران‌های مداوم نیروی هوایی زمین‌گیر شدند و نتوانستند حتی از پل کرخه عبور کنند و یا از قصر شیرین جلوتر بیایند و...

خداوند را شکرگزاریم که به میزان دایموزی داریم که می‌توانند این زوایای ناگفته و یا کم گفته شده‌های دفاع مقدسمان را به یادگار بکنند است خوش‌آیند عده‌ای نباشد، به رشته تحریر درآورند. با آرزوی سلامتی و موفقیت‌های روزافزون برای همکاران عزیزم امیر سرتیپ^۲ خلبان سید محمد مسبوق و جناب سرهنگ خلبان سیدعلی محمد رفیعی.

سرتیپ دوم خاندان فرج الله براتپور

فرمانده عملیات هوایی جندالسلام به پایگاه الولید (H-3)

«فهرست مطالب»

صفحه

عنوان

فصل اول

- ۱۹----- چگونگی تشکیل کشور عراق
- ۲۱----- چگونگی عقد قرارداد ۱۹۷۵
- ۲۷----- زمزمه انحلال ارتش و فروش هواپیماهای نیروی هوایی
- ۳۱----- ترغیب شورش مناطق کُردنشین ایران
- ۳۵----- کودتا - نقاب

فصل دوم (آغاز تهاجم سراسری عراق)

- ۵۱----- چگونگی آغاز جنگ
- ۵۳----- تجزیه و تحلیل نمره شروع جنگ
- ۵۶----- نحوه آمادگی عراق برای حمله ایران
- ۵۷----- فرازی از گزارش چند خلبان به فرماندهان
- ۶۱----- حمله سراسری عراق
- ۶۲----- عملیات ۱۴۰ فروندی یا کمان ۹۹
- ۶۴----- اعترافات یک خلبان اسیر عراقی در رابطه با حمله ۱۴۰ فروندی
- ۷۱----- برتری نیروی هوایی ایران در آغاز جنگ تحمیلی
- ۷۴----- ورود نیروهای عراقی از جنوب و غرب به خاک میهن
- ۷۶----- طرح تخلیه پایگاه دزفول (وحدتی)
- ۷۹----- رفتار نامناسب نیروهای عراقی با زنان و کودکان در حمله‌ها

فصل سوم (اشغال سرزمینی)

- ۸۳----- دژ خرمشهر
- ۸۶----- اشغال خرمشهر و رفتار وحشیانه نیروهای عراقی
- ۹۱----- اشغال شهر بستان و سوسنگرد
- ۹۵----- فعالیت‌های نیروی هوایی در رابطه با آزادسازی سوسنگرد
- ۹۸----- قطع صادرات نفت عراق

- ۱۰۱----- قطع خطوط ارتباطی عراق
- ۱۰۵----- خاطره‌ای از سرتیپ خلبان سیروس باهری در مورد قطع خطوط ارتباطی دشمن
- ۱۰۹----- عملیات آفندی پی‌درپی نیروهای ایرانی
- ۱۱۳----- عملیات حیرت‌انگیز الولید (H-۳)

فصل چهارم (جنگ شهرها)

- ۱۳۶----- عملیات فتح‌المبین
- ۱۳۹----- عملیات بیت‌المقدس
- ۱۴۲----- نقش مهم نیروی هوایی در عملیات بیت‌المقدس
- ۱۴۴----- لغو احرام سران غیرمتعهدها در بغداد
- ۱۵۲----- هواپیمای میگ-۲۵
- ۱۵۳----- آشنایی با توان و عملکرد هواپیمای میگ-۲۵
- ۱۶۳----- تقویت و تجهیز نیروی هوایی عراق
- ۱۶۷----- تلاش نیروی هوایی برای سرنگ کردن هواپیماهای میگ-۲۵
- ۱۷۲----- سرنگونی اولین هواپیمای میگ-۲۵ در آسمان ایران
- ۱۷۷----- بمباران شهرها و مناطق مسکونی نزدیک ماز

فصل پنجم (جنگ نفت‌کش‌ها)

- ۱۸۳----- ترفند حمله به کاروان‌های کشتی تجاری و نفت‌کش
- ۱۸۴----- استفاده از جت فالکن به منظور کشتی زنی
- ۱۸۷----- کمک ناوهای هواپیمابر آمریکایی به هواپیماهای شکاری ایران
- ۱۸۸----- زدن ناو استارک (STARK) آمریکایی توسط هواپیمای عراقی
- ۱۹۲----- عملیات والفجر هشت
- ۱۹۵----- اقدامات انجام‌شده توسط نیروی هوایی در عملیات والفجر هشت
- ۱۹۷----- استفاده گسترده از بمب‌ها و گلوله‌های شیمیایی در عملیات والفجر «۸»

فصل ششم (آخرین ترفند «حمله شیمیایی»)

- ۲۰۳----- آخرین ترفند

چگونگی تجهیز کشور عراق به سلاح‌های میکروبی ، شیمیایی و دلایل اصلی استفاده از این

سلاح‌ها ----- ۲۰۴

استفاده از سلاح‌های شیمیایی در جنگ توسط عراق برای نخستین بار ----- ۲۰۵

استفاده از سلاح‌های شیمیایی در مناطق مسکونی توسط صدام ----- ۲۰۷

بمباران شیمیایی شهر سردشت ----- ۲۱۰

بمباران شیمیایی شهر حلبچه ----- ۲۱۶

بازتاب گسترده بمباران شیمیایی حلبچه و محکومیت عراق ----- ۲۲۷

مقایسه قدرت نظامی ایران و عراق در طول جنگ تحمیلی ----- ۲۳۳

منابع و مآخذ ----- ۲۴۱

www.ketab.ir

پیشگفتار

جنگ تحمیلی که رژیم بعث عراق، به رهبری صدام حسین علیه کشور جمهوری اسلامی ایران به راه انداخت و در حدود هشت سال طول کشید و مردم هر دو کشور را گرفتار مشکلات آن کرد؛ ازجمله حوادثی است که در سطح داخلی کشورهای ایران و عراق، کشورهای خاورمیانه، مخصوصاً کشورهای حوزه خلیج فارس و دیگر مناطق جهان تأثیرات مهم و شگرفی به جای گذاشته است.

اگر وقوع انقلاب اسلامی، قطع سلطه بیگانگان از ایران و پیامدهای آن بر منطقه را یکی از اصلی‌ترین سبب جنگ تحمیلی قلمداد کنیم، آنگاه بهتر می‌توانیم به ترفندهای دشمن در مقابل کشور نوپای جمهوری اسلامی ایران، برای پیش آمدن این جنگ و ادامه آن آشنا شویم.

با این پیش‌فرض‌ها، نقش ارتش جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه نیروی هوایی در ختشی کردن ترفندهای دشمن بیش در دوران هشت سال دفاع مقدس بسیار بااهمیت تلقی می‌گردد.

در اثر فوق، با رویکردی جدید و روش‌های نوینی، ضمن بهره‌گیری از مستندات تاریخی و همچنین مصاحبه‌هایی که با قهرمانان جنگ تحمیلی انجام گردیده، تلاش دارد با نگاهی گذرا، به ترفندهای دشمن بپردازد و اینکه توطئه آن با کار گرفته‌شده دشمن، زمینه‌ساز سلسله رویدادهای به‌هم‌پیوسته‌ای است که عزم صدام حسین برای حمله به جمهوری اسلامی ایران را راسخ‌تر کرد و این ترفندها تا پایان جنگ تحمیلی ادامه داشت که نگارندگان کتاب به زوایای پنهان این شیوه‌ها اشاره می‌کنند.

نویسندگان که خود از خلبانان هواپیمای رهگیر اف-۱۴ می‌باشند در طول هشت سال دفاع مقدس، فعالانه مأموریت‌های خود را انجام داده‌اند و بنا بر شواهد تاریخی و از زبان فرماندهان و خلبانان نیروی هوایی ارتش، سعی نموده‌اند کاملاً بی‌نظر و به‌دوراز هرگونه قشری‌گرایی و أغراض شخصی مسائل جنگ را بازکاوی کرده و به نقاط پنهان و ناگفته‌های آن بیشتر بپردازد، تا عملکرد نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی در این رابطه بهتر دیده شود.

نیروی هوایی در زمان شکل‌گیری انقلاب در نوزدهم بهمن‌ماه سال ۱۳۵۷ با رژه تاریخی خود در محضر حضرت امام «ره» موجب پیروزی زود هنگام انقلاب شد و همین نیرو در روزهای اولیه جنگ تحمیلی که هنوز سپاه و بسیج منسجم نشده بودند و نیروی زمینی نیز با ادوات سنگین خود به مرزهای ایران نرسیده بود، با بمباران‌های پی‌درپی، موجب گندی روند پیشروی حمله دشمن بعثی گردید.

نیروی هوایی از شروع جنگ تحمیلی تا پایان آن و حتی بعد از اتمام جنگ، همیشه در صحنه نبرد حاضر بوده و با عملیات‌های تاریخی و غرورآفرین خود از جمله: عملیات کمان ۹۹، عملیات اچ-۳، عملیات‌های نیروهای سطحی جنگ اعم از ارتش و سپاه و به‌ویژه در عملیات ترصاد که بعد از اتمام جنگ انجام شد، پرونده درخشانی در کارنامه خود باقی گذاشته است.

یکی از ویژگی‌های این نیرو، بهره‌گیری از خاطرات خلبانان عمل‌کننده در دفاع مقدس است که هنرنمایی‌های بی‌بدیل، در عملیات‌هایی چون الولید و دیگر عملیات‌های شاخص نیروی هوایی رقم زدند و همچنین، اهد عینی به شهادت رسیدن ده‌ها نفر از هم‌زمان خود در نقش آفرینی پیروزی‌های بی‌شمار بوده‌اند که در طول کمتر از هشت سال دفاع مقدس از خود به‌جای گذاشته‌اند، تا با رشادت‌های خود، تیغ‌های دشمن را یکی پس از دیگری نقش بر آب کنند.

باشد که اثر فوق که با همکاری و همت گروه تدریس تاریخ شفاهی نیروی هوایی با کار تیمی پژوهشی زیبا و در خور تحسین خلبانان دفاع مقدس؛ سرانگ خلبان سیدعلی محمدرفیعی و سرتیپ^۲ خلبان ستاد سیدمحمد مسبوق و همچنین دکتر مطالعات راهبردی نیروی هوایی به چاپ رسیده است، بتواند برای محققین و جوانان آینده این نیرو پاسخگوی مسائل پیش روی آنان در چگونگی شکل‌گیری و عملکرد نیروی هوایی در به پیروزی رساندن این جنگ تحمیلی در چارچوب گفتمانی دفاع مقدس باشد.

رئیس مرکز مطالعات راهبردی

سرتیپ^۲ خلبان دکتر نیک‌بخش حبیبی

مهم‌ترین دلیل آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، براندازی حکومت نوپای جمهوری اسلامی ایران بود که از نظر دولت‌های منطقه و فرا منطقه‌ای، نه تنها خاورمیانه را تهدید می‌کرد، بلکه استکبار غرب و شرق را نیز به وحشت انداخته بود، زیرا رهبر کبیر انقلاب اعلام کرده بود که باید این انقلاب به دیگر بلاد اسلامی و کشورهای جهان صادر شود.

به منظور براندازی حکومت نوپای ایران، استکبار جهانی با توافق‌های پنهانی که با صدام حسین، رئیس رژیم وقت عراق انجام داد او را متقاعد ساخت که به بهانه‌هایی که ذیلاً به استحضار می‌رسانیم، با هر نوع ترفندی که در راهبردی آن کشور وجود دارد، با ایران وارد جنگ شود. لازم به ذکر است، قبل از شروع رسمی جنگ، دولت عراق با دسیسه‌هایی مانند، زمزمه انحلال ارتش، نافرمانی از دستورات فرماندهان ایجاد شورش در مناطق گردنشین کنند، سیستان و بلوچستان و خوزستان توطئه کودتای نقاب و دیگر دسیسه‌ها و ترفندهای کوچک و بزرگ، زمینه را برای شروع جنگ آماده کرده بود.

همان‌گونه که در متن کتاب توضیح داده است، از دلایل اصلی دشمنی عراق با ایران می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- اعمال حاکمیت ایران بر جزایر سه‌گانه تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی؛
 - ۲- حق حاکمیت بر اروندرود و لغو قرارداد ۱۹۷۵، الجزیره؛
 - ۳- خودداری کردن ایران از دادن خودمختاری به عشایر گیل، لاریج و عرب؛
- این شروط و دیگر مواردی که در کتاب به آنها اشاره شده، مانعی پیش نبوده است؛ زیرا صدام حسین حداقل در مورد سومین خواسته خود که عنوان کرده بود، از آنها خودمختاری کردها را قبول نداشت و اصولاً به این مسئله پایبند نبود، بلکه همان‌گونه که در ادامه کتاب پی خواهیم برد، در نهایت توان خود، کردهای مظلوم ایران و عراق را سرکوب کرد.
- بر اساس این زمینه‌سازی قبلی و وضعیت نابسامانی که در نیروهای مسلح ایران، خصوصاً برای نیروی هوایی و لشکر - ۹۲ زرهی نیروی زمینی بعد از کودتای نقاب به وجود آمده بود و با توجه به ضعف حاکم در نیروهای مسلح ایران، برای صدام حسین و حامیان او محرز گردید که به‌طور کلی جنگ با ایران بیش از دو هفته به طول نخواهد انجامید.

صدام حسین با این تصور و دل‌خوشی از فتح زودهنگام کشور ایران، تصرف استان نفت‌خیز خوزستان و دستیابی به منابع عظیم نفت این استان و به‌منظور ارضای تمایلات حامیان غربی و تأمین اسکله برای حامی شرقی خود «اتحاد جماهیر شوروی سابق» به‌منظور راهیابی این کشور به دریای آزاد، با پاره کردن قرارداد ۱۹۷۵ میلادی الجزایر، پنج روز قبل از شروع جنگ، در روز سی و یکم شهریور سال ۱۳۵۹ و حمله سراسری به پایگاه‌های هوایی و چندین هر بزرگ ایران، با شلیک نمادین گلوله توپ به سمت ایران، رسماً جنگ را آغاز کرد.

صدام با پشتیبانی حامیان غربی و شرقی خود، آن‌چنان از فتح زودهنگام ایران مطمئن بود که حتی دستور داده بود نقشه جغرافیایی عراق را تغییر دهند و استان خوزستان را با عنوان عربستان، ضمیه نقشه اراق کرده و اسامی بسیاری از شهرهای استان را نیز به عربی در نقشه جدید منظور نرود.

به هر صورت همان‌گونه که در متن کتاب به تفصیل در این رابطه توضیح داده شده است، جنگ تحمیلی آن‌گونه که صدام و حامانش تصور می‌کردند پیش نرفت؛ زیرا دلیرمردان ایران با جواب‌های قاطع و کوبنده در عملیات‌های مختلف، موجب گردیدند که صدام به ترندهای دیگر روی آورد که آن‌ها نیز مرز و کارآمد واقع نشدند. هرچند که حامیان از هرگونه کمک به او دریغ نکردند، اما نه تنها به اهداف خود در جنگ نرسید، بلکه بخش‌های زیادی از خاک خود را در شمال عراق از دست داد و این سرزمین‌ها با آنکه به‌صورت مقطعی به تصرف نیروهای رزمنده ایرانی درآمد، اما با توجه به خاتمه جنگ تحمیلی، نیروهای ایران موظف گردیدند به مرزهای تعیین‌شده سابق بازگشتند.

موضوع جالب‌توجهی که در ابتدای جنگ تحمیلی عراق علیه ایران می‌توان به آن اشاره داشت، توان نظامی دو کشور است که تقریباً مساوی و در مواردی توان رزمی نیروی هوایی ایران بیشتر نیز بود. اما عراق با استفاده از اصل غافلگیری، وضعیت نابسامان ارتش ایران، منسجم نبودن سپاه و بسیج و دلایل بسیار دیگر، در آغاز حمله سراسری، با لشکرهای متعدد نیروی زمینی، موفق شد تعداد زیادی از شهرهای مرزی و روستاهای کشور ایران را

به تصرف درآورد. با استمرار جنگ و زمانی که توان رزمی نیروهای ایرانی خصوصاً نیروی هوایی از نصف نیز کمتر شده بود؛ با افزایش سرسام‌آور توان رزمی عراق که توسط قدرت‌های بزرگ در چندین نوبت تجهیز گردید، موفق شد ثبات نسبتاً پایداری را در مناطق جنگی ایجاد نماید، به‌طوری‌که در انتهای جنگ، توانایی‌های ارتش آن کشور بیش از سه برابر ایران شده بود. باین حال نه تنها تمام متصرفات سال‌های ابتدایی جنگ خود را از دست داد، بلکه وسعت زیادی از خاک عراق به تصرف نیروهای رزمنده ایرانی درآمد. با این اوصاف، ترفند تحریم نظامی ایران و عدم جایگزینی هواپیماها و تسلیحات ازدست‌رفته و در مقابل تجهیز مستمر عراق به پیشرفته‌ترین تسلیحات و هواپیماهای مدرن در چندین نوبت برای عراق نیز مؤثر واقع نگردید.

وضعیتی که ذکر گردید آن‌چنان صدام حسین را کلافه و ناامید کرده بود که به ننگین‌ترین و شرم‌آورترین اعمال صدام در جنگ به‌عنوان آخرین ترفند خود دست زد و به‌طور گسترده‌ای از سلاح‌های شیمیایی در مناطق مسکونی و نظامی استفاده کرد که بارزترین آن‌ها حمله شیمیایی به شهرستان سردشت ایران و حلبچه عراق بود.

در این کتاب، تلاش گردیده است، ابتدا خلاصه راز جنگ‌هایی که به منظور تملک این سرزمین بین سلسله صفویان و امپراتوری عثمانی «قبل از تشکیل کشور عراق» روی داده، مورد بررسی قرار گیرد و در ادامه، استعمار این کشور پس از تشکیل توسط انگلستان و چگونگی استقلال آن سخن به میان آمده است.

این اثر در شش فصل نگاشته شده است که فصل اول آن تاریخچه می‌باشد و در پنج فصل بعدی، شیوه‌هایی که صدام به منظور شروع جنگ و رسیدن به اهداف خود در ادامه جنگ به کار برده است، توضیح داده شده و در فصل آخر، آخرین ترفند او را که شیمیایی نمودن عده کثیری از زنان و مردان سالخورده و کودک بوده است، شرح داده شده است.

انگیزه مولفان از تألیف کتاب آن بوده است که ترفندهای صدام حسین را در رابطه با شروع جنگ تحمیلی عراق و ادامه آن خلاصه‌وار توضیح داده و نقش نیروی هوایی را در از بین بردن و بر ملا ساختن این توطئه‌ها مشخص نمایند.

تا آنجا که مقدور بوده است، تلاش گردیده که کاملاً بی‌نظر و به دور از هرگونه

جانب‌داری، موارد دشمنی عراق با ایران عنوان گردد و دلایل جنگ ناخواسته‌ای که عراق به ایران تحمیل کرد، مورد بررسی قرار گیرد.

در خاتمه از دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نهاجا و ریاست محترم دفتر، امیر سرتیپ^۲ خلبان دکتر نیک بخش حبیبی که فرصت چاپ و نشر این کتاب را فراهم نمود از صمیم قلب سپاسگزاری نموده و از دیگر دوستان و همکاران که در نگارش، تدوین، ویرایش، صفحه‌آرایی و دیگر امور چاپ کتاب همکاری نموده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نمایم و همچنین لازم می‌باشد، تشکر ویژه‌ای از امیر سرتیپ^۲ خلبان رضا رضائی، امیر سرتیپ^۲ خلبان نرجس الله براتپور، سرهنگ خلبان احمد شعبان قهرود به منظور کمک‌ها و راهنمایی‌های صمیمانه خود به عمل آوریم. امیدوارم این کتاب نیاز خوانندگان را با نگاهی جدید در رابطه جنگ تحمیلی برآورده نماید.

سیدعلی محمد رفیعی

سیدمحمد مسبوق